

МУЗЕЈ НАУКЕ И ТЕХНИКЕ—БЕОГРАД

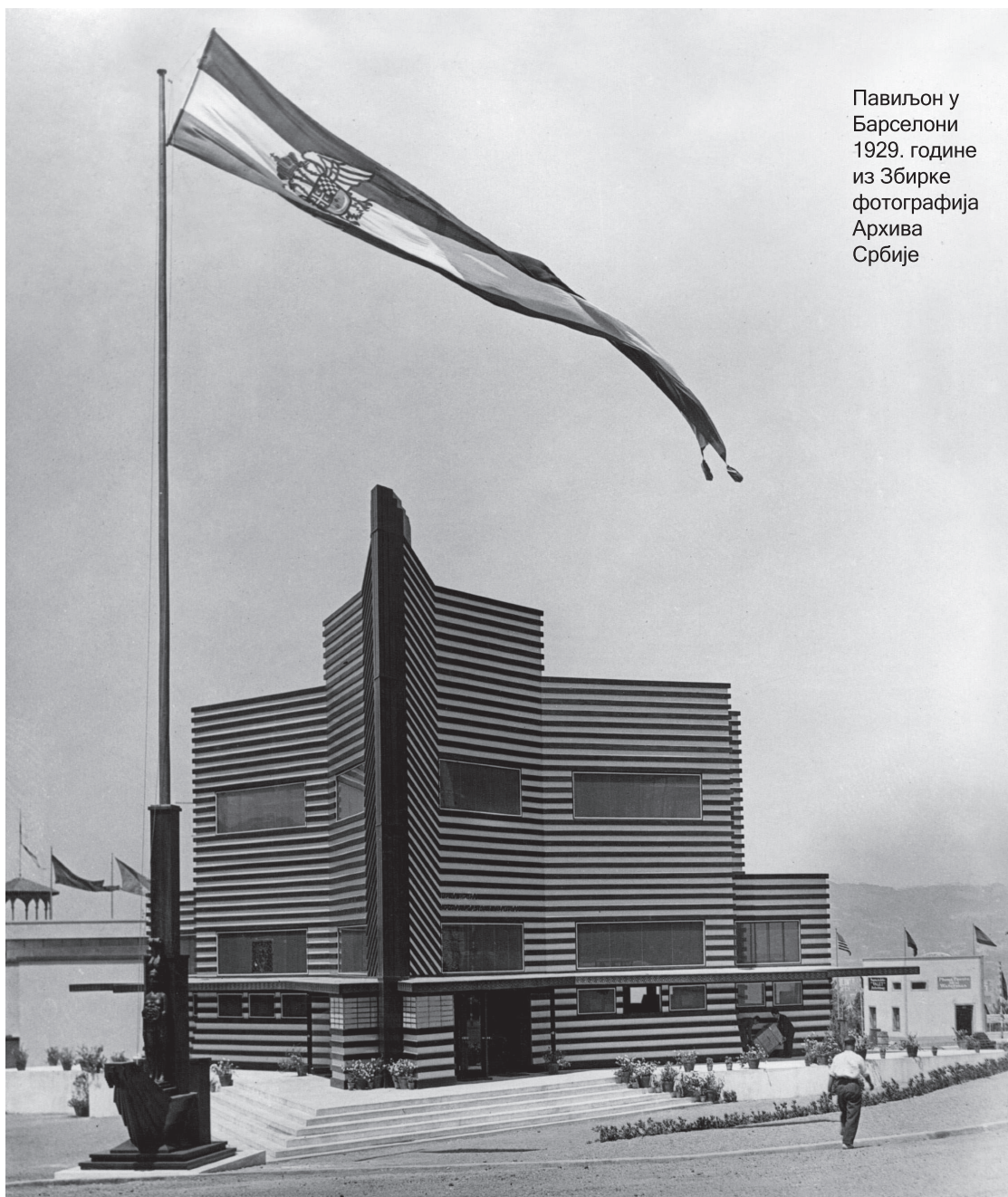
БРОЈ 1/2021 - год. XIX

Навој

ИНФОРМАТОР ЗАЈЕДНИЦЕ НАУЧНО-ТЕХНИЧКИХ МУЗЕЈА СРБИЈЕ

Издаје: Музеј науке и технике - Београд; за издавача: Зоран Левић, в.д. директора Музеја науке и технике; уредник: Марина Ђурђевић; секретар уредиштва: Мирјана Бабић; лектура: КАУКА; графички дизајн: Саша Шепец; прелом: Марко Јовановић; штампа: BikoGraf doo, Zemun; тираж: 250; редакција: Музеј науке и технике, Скендер бегова 51, 11 000 Београд; тел: 3037-850; тел/факс: 3281-479; е-пошта: navoј@muzejnt.rs
Ова публикација објављена је уз финансијску подршку Министарства културе и информисања Републике Србије; за истинитост изнесених чињеница и за заступане ставове одговорност носе искључиво аутори прилога.

Павиљон у
Барселони
1929. године
из Збирке
фотографија
Архива
Србије

ШЕСТ ДЕЦЕНИЈА ЗГРАДЕ ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКОГ ФАКУЛТЕТА У БЕОГРАДУ

ХРАМ ПРИРОДНИХ НАУКА НА СТУДЕНТСКОМ

Природно-математички факултет (ПМФ) као институција не постоји већ више од три деценије, али импозантна зграда из средине 20. века на Студентском тргу и даље је у мислима Београђана позната као зграда ПМФ-а.

Природно-математички факултет Универзитета у Београду издвојио се из Филозофског факултета 1947. године. У тренутку оснивања, ПМФ је био смештен у данашњој згради Ректората, велелепном Капетан Мишином здању. Те школске године овај факултет је уписало 565 студената, а завршило само 26 студената. У наредним годинама број студената се повећавао, а расположиви простор постао је недовољан за потребе студирања све већег броја студената. Међутим, зграда Капетан Мишиног здања, као културно-историјски споменик, била је под заштитом државе, те стога никакве реконструкције и проширења нису били могући.

Професор Вукић Мишовић је, користећи позицију ректора Универзитета у Београду (1952–1954), као и подршку колега, успео да обезбеди простор за подизање заједничке зграде за Хемијски институт, Физичко-хемијски институт и Минералошки завод. Осмишљавању изгледа зграде значајно и посвећено су допринели професори поменутих институција – хемичари Вукић Мишовић и Ђорђе Стефановић, физикохемичар Павле Савић и геолог Стојан Павловић.

Повезаност наведених професора и њихових струка огледа се у облику зграде ПМФ-а, која гледана из ваздуха подсећа на слова Н и Е. Запослени и студенти различитих факултета, који су потекли од некадашњег ПМФ-а, данас у шали кажу да нису сигурни да ли су та слова написана латиницом или ћирилицом. У првом случају, из ваздуха би се лако уочило да је то зграда у којој царује хемија, а у другом, пак, облик зграде би био упозорење да јој никако не прилазите.

Слађана Савић,
кустос,
Збирка великана српске хемије,
асистент,
Универзитет у Београду
- Хемијски факултет,

Александар Ђорђевић,
истраживач-приправник,
Институт за општу и физичку хемију,

Ивана Јовановић,
архитекта,
Тргоматик д.о.о.,

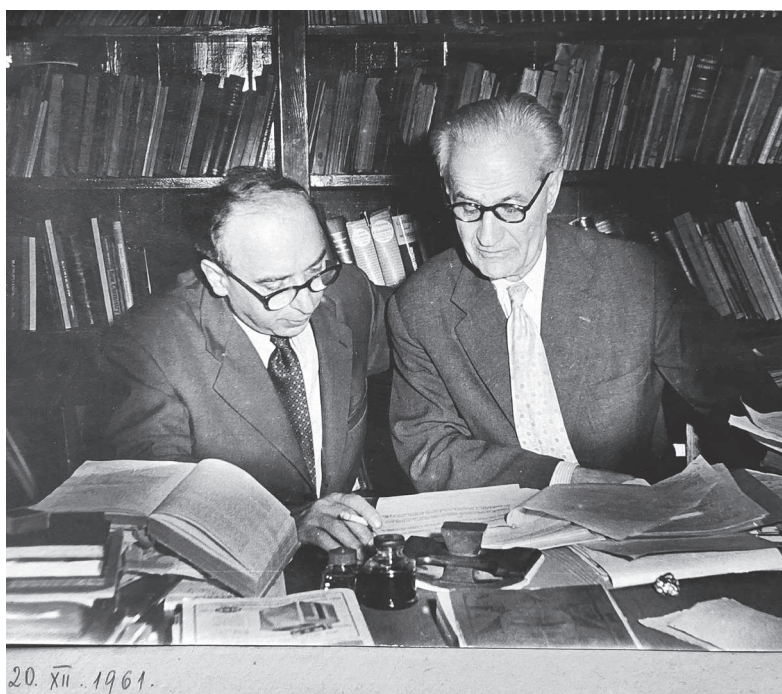
Весна Милановић,
асистент са докторатом,
Универзитет у Београду
- Хемијски факултет

Фотографија професора Ђорђа Стефановића (лево) и професора Вукића Мићовића (десно), 20. 12. 1961. године (фото: Збирка великана српске хемије)

Локација за изградњу Хемијског института одобрена је 22. октобра 1952. године актом (број 1742) који су донели Управа за генерални план и тадашњи урбанистички завод Београда. На одобреној локацији за изградњу, која је обухватала потез између Студентског трга и улица Браће Југовића, Симине и Вишњићеве некада се налазила зграда Управе града Београда. Ова зграда је урезана у памћење многих као озлоглашена *Главњача*,

притвор за политичке затворенике. Неки од бивших затвореника су били и универзитетски професори, па је врло брзо постало јасно да зграда *Главњаче* никоме неће недостајати и да нико неће жалити да се на њеном месту подигне академска зграда. На некадашњу *Главњачу* подсећа једино спомен-обележје из 1974. године испред Хемијског факултета. Бронзани цвет и мозаик из спомен-обележја реконструисани су и рестаурирани 2013, али је цвет нестао 2019. године.

Према званичним подацима, *Главњача* је срушена до темеља и на њеном месту је 8. септембра 1954. године почела изградња Хемијског института. Влада погрешно мишљење да су неке затворске ћелије само надзидане, али нема архитектонског основа за такав став. Површина зграде ПМФ-а је била знатно већа од *Главњаче*, па је требало ископати веће и дубље темеље, а локација за Институт је заправо спој више парцела.

► Најједноставнији начин да се ове парцеле обједине је био да се уклоне сви постојећи објекти и постави темељ за јединствену грађевину. Због природе тла и начина градње, после више од пола века постојања ове зграде, дошло је до већег неравномерног слегања које је узроковало оштећења на објекту, а у подрумским просторијама је примећена велика концентрација влаге. Године 2011. почела је санација објекта, а у септембру 2012. године је извршено утискивање шипова који су заштитили зграду од даљег слегања.

О изгледу зграде, распореду просторија и потребним ресурсима су, уз архитекте, водила рачуна и горенаведена четворица професора, а посебно треба истаћи допринос хемичара Вукића Мићовића и Ђорђа Стефановића. Приликом прављења плана за изградњу, њих двојица су се угледали на западноевропске хемијске институте. Ограничавајућа су била финансијска средства, која су стизала периодично,

након дужих временских интервала, што је продужило радове на завршетку зграде за три године. Додатно ограничење је био захтев државе да се користе само домаћи производи, што је утицало на квалитет појединих инсталација, а као пример се често наводи гасна инсталација која никада није активирана.

Финансијске и друге компликације током изградње преточене су у шаливу епску песму *Зидање Института на Главњачи*, аутора Славка Михајловића, асистента. Према тој песми, професори су узидали асистенте у темеље Института и тиме спречили даље рушење зграде. У песми су четири професора-неимара као оправдање за тај потез навела да асистенти ионако не напуштају лабораторију, па неће ни приметити разлику уколико буду узидани у темеље.

Изградња је званично завршена 14. септембра 1961, односно, те године је Ректорат доделио зграду на коришћење Природно-математичком факултету,

Макета
зграде
Хемијског
института,
вероватно
поклон
Каменарско-
фасадерског
предузећа
Бихацит,
Бихаћ,
Босна и
Херцеговина
(фото:
Збирка
великана
српске
хемије)

а не Хемијском институту како је планирано. Остали одсеци Природно-математичког факултета су такође били суочени са проблемом недостатка простора. Пре усељења у нову зграду, Универзитетски савет је одлучио да се у зграду, иницијално намењену за Хемијски институт, Физичко-хемијски институт и Минералошки завод, усели Физички завод, а потом и Математички одсек и административне службе ПМФ-а. Важно је нагласити да је ова одлука донета три године након почетка зидања већ осмишљеног и одобреног Хемијског института.

Године 1950. у Дубровнику је одржано Прво саветовање архитеката и урбаниста Југославије на коме је изнет став да архитектура „мора имати печат у коме настаје“, што је имало велики утицај на даљи развој архитектуре. Тим ставом су се водили и архитекте Александар Секулић и Ђорђе Стефановић, током пројектовања Хемијског института 1954. године као комплексне мегаструктуре. Њихова архитектура следи модернистички приступ који је био доминантан у том периоду.

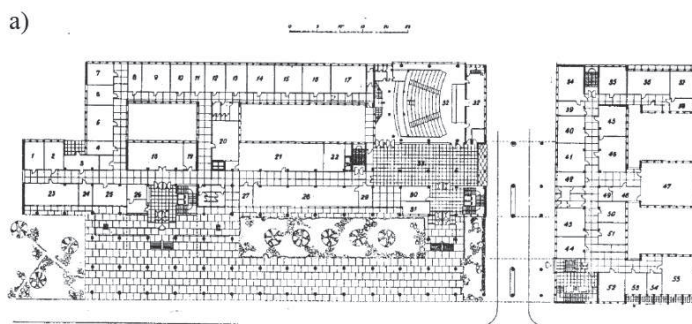
Зграда факултета је висински уклопљена у

► улични низ. Урбанистички није било могуће повлачење зграде од регулације ради формирања проширења са зеленим засадама, па су зато пројектоване колонаде које омогућавају већи пешачки простор. За овај период су карактеристични и продори кроз објекат који повезују саобраћај. Геометријски структурирана фасада светле боје доприноси складности материјала и маса. Овакве грађевине представљају облик прелазне архитектуре од касне модерне ка интернационалном стилу

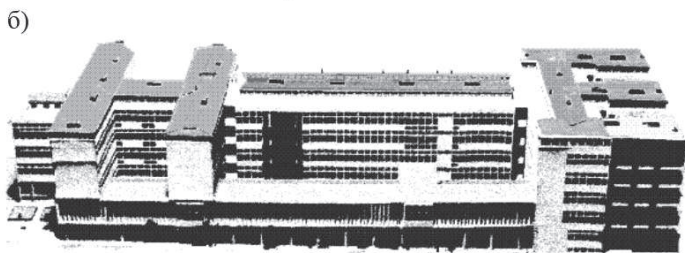
и репрезентују потребе инвеститора и друштвених предузећа да искажу свој успех и напредак.

У селидби лабораторијског посуђа и прибора из Капетан Мишиног здања добровољно су учествовали и студенти. Зграда је усељавана постепено, а касније је као орган управљања непокретностима уписан Природно-математички факултет. Факултет је у овом облику постојао до 1990. године, када су се сви одсеци, који су били у његовом саставу, раздвојили

44

а) План основе зграде Хемијског института (Секулић и Стефановић, 1954).

б) Фотографија зграде факултета (фото: Архива Хемијског факултета)

Фотографија
зграде
Хемијског,
Математичког,
Географског,
Биолошког,
Физичког
факултета и
Факултета
за физичку
хемију,
поглед из
Студентског
парка,
11. 3. 2021.
године
(фото:
Слађана
Савић)

на засебне факултете и то:
Хемијски, Математички,
Географски, Биолошки,
Физички и Факултет за
физичку хемију.

Сви набројани факултети
и данас користе зграду на
Студентском тргу, а Хемијски
факултет површински и у
бројности особља у њој
има највећи удео. Додатне
просторије на другим
локацијама су на располагању
неким од наведених
факултета, али се уопштено

може рећи да проблем
простора за већину факултета
потеклих из ПМФ-а ни данас
није решен, а у томе посебно
се истичу Географски и
Биолошки факултет.

Шездесет година од
завршетка храма природних
наука у Београду, овај
подухват и даље делује
недостижно за управе многих
факултета у Србији, иако
потребе за модернијим
простором без престанка
расту ■